

Pradžia>Nagrinėjimas teisme>Civilinės bylos>Įrodymų rinkimas

Įrodymų rinkimas

Čekija

1 Įrodinėjimo pareiga**1.1 Kokios yra įrodinėjimo pareigos paskirstymo taisyklės?**

Prievolė įrodyti kyla iš „pareigos įrodyti teiginį“, kurią iš esmės lemia teisinė nuostata, kuria remiantis teisme turi būti įgyvendinama kokia nors teisė; visų pirma tai yra tam tikras faktų rinkinys, kurį reikia įrodyti konkrečioje byloje. Civilinio proceso kodekse numatyta, kad kiekviena šalis privalo įrodyti savo teiginius nurodymą susijusius įrodymus – ši prievolė žinoma kaip prievolė įrodyti. Paprastai visi asmenys, išdėstantys su konkrečia byla susijusius teiginius, privalo juos įrodyti.

Visos šalys privalo įvykdyti prievolę įrodyti savo teiginius. Jeigu šalies nurodomi faktai ir siūlomi įrodymai yra neišsamūs, teismas privalo šalį apie tai informuoti.

Jeigu teismas mano, kad bet kurios iš šalių nurodyti faktai ginčo tvarka nebuvo įrodyti, jis privalo informuoti tą šalį, kad visi teiginiai privalo būti pagrįsti įrodymais ir kad, jeigu šalis šios prievolės neįvykdys, ji gali pralaimėti bylą. Tačiau teismas privalo šią konsultaciją suteikti tik per posėdžius ir neprivalo jos išdėstyti šalims siunčiamuose teismo dokumentuose (pvz., šaukime).

1.2 Ar yra normų, atleidžiančių nuo pareigos įrodyti tam tikrus faktus? Kokiais atvejais? Ar galima tam tikrą teisinę prielaidą paneigti pateikiant įrodymus?

Nereikia įrodinėti faktų, kurie yra visuotinai žinomi (t. y. didelei grupei žmonių tam tikroje vietoje ir tam tikru laiku žinomų faktų) arba yra žinomi teismui iš jo veiklos, taip pat Čekijos Respublikos įstatymų rinkinyje paskelbtų arba nurodytų teisės aktų. Teismas apie užsienio teisę gali sužinoti pats atlikdamas tyrimą, teismo prašymu gavęs Teisingumo ministerijos pareiškimą arba eksperto išvadą, arba pateikęs prašymą pagal tarptautines sutartis. Visus šiuos faktus galima nugincyti pateikus įrodymus.

Tam tikrų kategorijų faktams teisės aktuose gali būti nustatyta prezumpcija. Gali būti nugincijamų prezumpcijų, kurias galima nugincyti priešingais įrodymais, ir, išimties tvarka, nenugincijamų prezumpcijų, kurių negalima nugincyti priešingais įrodymais. Jeigu taikoma nugincijama prezumpcija, teismas laiko ją įrodyta, jeigu nė viena šalis nepateikia įrodymų, kuriais prezumpcija būtų nugincyta ir byloje būtų įrodyti priešingi faktai. Kai kurias nugincijamas prezumpcijas priešingais įrodymais galima nugincyti tik per įstatyme nustatytą laikotarpį.

Teismas privalo vadovautis kompetentingų institucijų sprendimais, kuriuose teigiama, kad buvo padarytas nusikaltimas, baudžiamasis nusižengimas ar administracinis pažeidimas, už kurį baudžiama pagal specialius teisės aktus, ir sprendimais, kuriuose nurodyta, kas yra kaltininkas. Teismas taip pat privalo vadovautis sprendimais dėl asmens statuso. Tačiau teismas neprivalo vadovautis sprendimu, kuriame teigiama, kad buvo padaryta nusikalstama veika, arba sprendimu, kuriame nurodyta, kas yra kaltininkas, jeigu sprendimas buvo priimtas vykstant vietoje atliekamoms procedūroms. Teismui neprivalomi jokie kiti baudžiamieji nuosprendžiai ar sprendimai dėl administracinių pažeidimų.

Ypatingo pobūdžio nugincijamos prezumpcijos yra faktai, bylojantys, kad šalis buvo tiesiogiai ar netiesiogiai diskriminuojama dėl lyties, rasės, tikėjimo ar kitų aplinkybių. Tada prievolė įrodyti tenka kitai šaliai, kuri privalo įrodyti, kad šalis nebuvo diskriminuojama.

Čekijos Respublikos teismų ar kitų valstybės valdžios institucijų dokumentais, išduotais jų kompetencijos srityje, taip pat dokumentais, kurie yra viešai paskelbti teisės aktuose, patvirtinama, kad jie yra teisės aktas arba dokumentą išdavusios valdžios institucijos pareiškimas (jeigu neįrodoma kitaip), taip pat patvirtinamas juose paliudytų ar patvirtintų faktų teisingumas. Kai faktai yra įrodyti viešais dokumentais, prievolė įrodyti tenka šaliai, kuri nori nugincyti tokių dokumentų autentiškumą. Priešingai, kai remiamasi privačiais dokumentais, prievolė įrodyti tenka šaliai, kuri jais remiasi. Jeigu šalis savo teiginius pagrindžia privačiu dokumentu, o priešinga šalis užginčija jo autentiškumą arba teisingumą, prievolė įrodyti grįžta šiuos įrodymus pateikusiai šaliai, kuri tada turi savo teiginius pagrįsti kitu būdu.

Dažniausiai šalių pateiktų identiškų teiginių įrodyti nereikia, teismas juos laiko savo nustatytais faktais.

1.3 Kiek teismas turi būti įsitikinęs tam tikro fakto egzistavimu, kad galėtų juo pagrįsti savo sprendimą?

Teismo procese taikomas laisvo įrodymų vertinimo principas, t. y. teisės aktuose nėra nurodyta tikslų ribų, lemiančių tai, ar teismas turi faktą priimti kaip įrodytą. Civilinio proceso kodekse numatyta, kad „teismas įrodymus vertina savo nuožiūra, kiekvieną įrodymą atskirai ir visus įrodymus kartu; teismas tinkamai atsižvelgia į visus procese paaiškęjusius faktus, įskaitant šalių nurodytus faktus“.

Teismas sprendimą priima remdamasis savo nustatytais faktais. Nustatyti faktai yra padėtis, dėl kurios nėra pagrįstų ar teisėtų abejonių.

Apskritai jeigu vertinant įrodymus padaroma išvada, kad teiginių teisingumo negalima patvirtinti arba paneigti, teismo sprendimas bus nepalankus šaliai, kuri privalėjo įrodyti savo teiginių teisingumą.

2 Įrodymų rinkimas**2.1 Ar įrodymai visuomet renkami šalies prašymu, ar tam tikrais atvejais teisėjas įrodymus gali rinkti ir savo iniciatyva?**

Ginčo tvarka nagrinėjamoje byloje taikomas bendras principas, kad teismas renka tik šalių pasiūlytus įrodymus. Tačiau teismas gali nuspręsti nerinkti tam tikrų įrodymų – paprastai tuo atveju, jeigu teismas atitinkamą faktą laiko įrodytu. Be to, teismas gali surinkti įrodymus, kurių šalys nepasiūlė, jeigu, atsižvelgiant į bylos turinį, tai reikalinga faktams nustatyti. Jeigu šalys nenurodo įrodymų, reikalingų savo teiginiams pagrįsti, teismas faktus nagrinėja pagal surinktus įrodymus. Be to, teismas abiejų šalių identiškus teiginius gali laikyti savo nustatytais faktais.

O ne ginčo tvarka nagrinėjamoje byloje, t. y. byloje, kurioje procesą teismas gali pradėti savo iniciatyva, taip pat tam tikrose kitose bylose teismas taip pat privalo surinkti įrodymus, reikalingus nustatyti ir šalių nenurodytus faktus.

2.2 Jeigu šalies prašymas rinkti įrodymus patenkinamas, kokie veiksmai atliekami toliau?

Teismas įrodymus renka per posėdžius. Jeigu tai praktiška, surinkti įrodymus gali būti prašoma kito teismo arba pirmininkaujantis teisėjas, gavęs teisėjų kolegijos įgaliojimą, gali surinkti įrodymus ne posėdyje (tai priklauso ir nuo įrodymų pobūdžio bei kitų dalykų). Šalys turi teisę dalyvauti renkant įrodymus. Po posėdžio visada turi būti pranešama apie įrodymų rinkimo rezultatus. Šalys turi teisę pateikti pastabų dėl bet kurio paimto įrodymo.

2.3 Kokiais atvejais teismas gali atmesti šalies prašymą gauti įrodymus?

Kokius įrodymus surinkti, sprendžia teismas. Teismo sprendimas nerinkti konkrečių siūlomų įrodymų turi būti tinkamai pagrįstas. Apskritai teismas nerenka įrodymų, kurie, teismo nuomone, negali padėti išsiaiškinti bylos (taip siekiama užkirsti kelią nereikalingam įrodymų rinkimui), teismas taip pat nerenka įrodymų, jeigu tai pareikalautų išlaidų, neproporcingų ginčijamo reikalavimo sumai, arba jeigu reikalavimo sumos apskritai neįmanoma nustatyti. Kad teismas galėtų aiškiai įvertinti, kokius įrodymus surinkti, šalys privalo pasiūlyti konkrečius įrodymus, t. y. nurodyti liudytojų vardus bei pavardes ir kitą tapatybės

nustatymo informaciją, taip pat nurodyti reikalavimus, dėl kurių siūlomas liudytojas liudys; šalys taip pat privalo nurodyti patvirtinamuosius dokumentus arba nurodyti klausimo, kurį ekspertas aptars eksperto išvadoje, sritį.

2.4 Kokios būna įrodinėjimo priemonės?

Kaip įrodymai gali būti naudojamos visos priemonės, kuriomis galima nustatyti bylos faktus. Tai visų pirma yra liudytojų apklausos, ekspertų išvados, valdžios institucijų, taip pat fizinių ir juridinių asmenų ataskaitos ir pareiškimai, notarų ir vykdomą atliekančių pareigūnų protokolai ir kiti dokumentai, šalių patikrinimai ir apklausos.

2.5 Kaip gaunami liudytojų parodymai? Ar ekspertų įrodymai gaunami kita tvarka? Kokia tvarka teikiami rašytiniai įrodymai ir eksperto išvados (nuomonės)?

Bet kuris fizinis asmuo, kuris nėra bylos šalis, gavęs šaukimą privalo atvykti į teismą ir duoti parodymus kaip liudytojas. Liudytojas duoda parodymus apie tai, ką patyrė ir ką pastebėjo. Jis turi sakyti tiesą ir nieko nenuslėpti. Liudytojai gali atsisakyti duoti parodymus tais atvejais, kai toks liudijimas jiems arba jų artimiesiems galėtų sukelti baudžiamojo persekiojimo riziką; teismas sprendžia, ar priežastys, dėl kurių atsisakoma duoti parodymus, yra pagrįstos. Tyrimo pradžioje turi būti nustatyta liudytojo tapatybė ir aplinkybės, galinčios turėti poveikio jo patikimumui. Liudytojai taip pat turėtų būti informuojami apie jų parodymų reikšmę, apie jų teises ir prievolės ir apie melagingo liudijimo padarinius, kylančius pagal baudžiamąją teisę. Pirmininkaujantis teisėjas paprašo liudytojų apibūdinti viską, ką jie žino tiriamą temą. Tada teisėjas pateikia klausimus, reikalingus liudytojų parodymams papildyti ir patikslinti. Klausimus taip pat gali pateikti kolegijos nariai ir, pirmininkaujantiems teisėjui leidus, šalys ir ekspertai.

Įrodymų pateikimas pasitelkiant ekspertus skiriasi daugiausia dėl to, kad dažniausiai ekspertai parengia eksperto išvadą ir tada paprastai pateikia žodines pastabas dėl šios išvados. Įrodymai eksperto išvados forma renkami tais atvejais, kai reikia įvertinti ekspertinių žinių reikalaujančias aplinkybes. Eksperto išvadą sudaro trys dalys: nustatyti faktai – šioje dalyje ekspertas aprašo savo ištirtas aplinkybes; nuomonė – šioje dalyje pateikiamas eksperto įvertinimas (eksperto išvados), ir eksperto nuostata. Paprastai ekspertai atsako į konkrečius teismo apibrėžtus klausimus, nebent išvadai taikomi įstatymų reikalavimai (ypač įmonių teisės srityje). Ekspertus skiria teismas, kuris juos atrinka iš ekspertų ir vertėjų žodžių registro (registrą tvarko apygardų teismai). Ekspertai turi teisę už eksperto vertinimo ar eksperto išvados parengimą gauti finansinį atlygį, jeigu tai numatyta atitinkamuose teisės aktuose.

Pirmininkaujantis teisėjas gali nurodyti šaliai arba kitam asmeniui atvykti pas ekspertą, pateikti jam reikiamus daiktus, duoti jam reikiamus paaiškinimus, pasitikrinti sveikatą arba pasirūpinti, kad jam būtų atliktas kraujo tyrimas, arba atlikti ar toleruoti kitus veiksmus, jeigu tai reikalinga eksperto išvadai pateikti. Eksperto išvadą taip pat gali pateikti bylos šalis. Jeigu bylos šalies pateikta eksperto išvada turi visus įstatyme nurodytus elementus ir į ją įtraukta eksperto nuostata, kurioje teigiama, kad jis žino sąmoningo klaidingos eksperto išvados pateikimo padarinius, įrodymai priimami, tarsi tai būtų teismo pareikalauta eksperto išvada. Teismas leidžia ekspertui, kurio išvados prašė viena iš šalių, susipažinti su byla arba kitaip sužinoti informaciją, reikalingą eksperto išvadai parengti.

Liudytojai duoda parodymus dėl savo tiesiogiai pastebėtų faktų, o ekspertai teikia išvadas tik tose srityse, kuriose faktų vertinimas priklauso nuo eksperto žinių. Eksperto padarytų išvadų teisingumo teismas nevertina; teismas vertina išvados įtikinamumą pagal tai, ar ji yra išsami ir ar ji yra susijusi su nustatytais reikalavimais, ar ji yra nuosekli ir ar ji atitinka kitus surinktus įrodymus.

Patvirtinamieji dokumentai renkami taip: pirmininkaujantis teisėjas per posėdį perskaito dokumentą arba jo dalį arba praneša apie jo turinį. Pirmininkaujantis teisėjas gali pareikalauti, kad šalis, turinti dokumentą, kuris yra reikalingas kaip įrodymas, pateiktų šį dokumentą, arba galėtų gauti šį dokumentą iš kito teismo, valdžios institucijos ar juridinio asmens.

2.6 Ar tam tikros įrodinėjimo priemonės yra svaresnės už kitas?

Neteikiama pirmenybė jokiems metodams, tačiau tam tikros įrodymų rinkimo priemonės gali būti taikomos tik po to, kai surinkti įstatyme numatyti įrodymus tampa neįmanoma (paprastai tai būna įvairūs aktai, surašyti privaloma rašytine forma – tik tuo atveju, jeigu jie, pavyzdžiui, yra sunaikinti, įrodymus galima surinkti kitomis priemonėmis, pvz., apklausiant liudytojus). Įrodymus, renkami apklausiant šalį dėl jos teiginių, ginčo tvarka nagrinėjamosiose bylose galima nurodyti paimiti tik tuo atveju, jei tiriamo fakto negalima įrodyti kitomis priemonėmis (išskyrus atvejus, kai šalis sutinka būti apklausama). Taigi, kitiems įrodymams teikiama pirmenybė.

2.7 Ar tam tikri faktai turi būti įrodyti tik tam tikromis įrodinėjimo priemonėmis?

Kai kuriais atvejais teisės aktuose gali būti nurodyta, kokius įrodymus reikia surinkti; tai priklauso nuo konkretaus ginčo (pvz., bylose dėl leidimo sudaryti santuoką turi būti apklausiami abu sužadėtiniai).

Tam tikri faktai gali būti įrodomi tik tam tikru būdu, pvz., vekselio arba čekio orderis gali būti duotas tik pateikus pradinį vekselį, sprendimą dėl vekselio apmokėjimo arba kitą dokumentą; vykdomo orderis gali būti vykdomas tik pateikus vykdytiną sprendimą arba vykdomąjį dokumentą ir kt.).

Siekiant nustatyti tam tikras prievoles arba daiktines teises (ypač susijusias su nekilnojamojo turto), teisės aktuose reikalaujama rašytinės sutarties – tada įrodymų pateikimo metodas kildinamas iš šio reikalavimo.

2.8 Ar įstatyme nustatyta liudytojų pareiga duoti parodymus?

Taip, visi šaukimą gavę asmenys pagal teisės aktus privalo atvykti į teismą liudyti ir duoti parodymus; kitas asmuo jiems atstovauti negali. Liudytojai, įvykdę prievolę duoti parodymus, turi teisę gauti liudytojo išmoką (kompensuojamos piniginės išlaidos ir prarastos pajamos).

2.9 Kokiais atvejais jie gali atsisakyti duoti parodymus?

Liudytojai gali atsisakyti duoti parodymus tais atvejais, kai toks liudijimas jiems arba jų artimiesiems galėtų sukelti baudžiamojo persekiojimo riziką; teismas sprendžia, ar priežastys, dėl kurių atsisakoma duoti parodymus, yra pagrįstos. Teismas taip pat turi laikytis įstatyme nustatytos liudytojų prievolės išlaikyti įslaptintos informacijos, saugomos pagal specialų įstatymą, konfidencialumą ir kitų įstatyme numatytų arba valstybės pripažįstamų prievolių konfidencialumą (pvz., paciento sveikatos dokumentacijoje nurodytų faktų – medicininių paslapčių; bankininkystės paslapčių ir kt.). Šiais atvejais asmuo gali būti apklausiamas tik tuo atveju, jeigu asmenį nuo tos prievolės atleido kompetentinga institucija arba asmuo, kurio interesais ta prievolė egzistuoja.

2.10 Ar atsisakęs liudyti asmuo gali būti nubaustas arba priverstas duoti parodymus?

Liudytojo prievolės įvykdymą galima užtikrinti – Čekijos Respublikos policija atvesdina asmenį į teismą arba kraštiniais atvejais skiriama bauda.

2.11 Ar yra asmenų, iš kurių negali būti gaunami įrodymai?

Apskritai nėra kategorijų asmenų, iš kurių negalima pareikalauti duoti parodymus; tačiau yra tam tikrų faktų, apie kuriuos tam tikri asmenys gali neliudyti (žr. klausimą Nr. 2.9).

2.12 Kokį vaidmenį atlieka teisėjas ir šalys apklausiant liudytoją? Kokiomis sąlygomis liudytoją galima apklausti per vaizdo konferenciją ar naudojant kitas technologijas?

Teisę apklausti liudytoją turi ir apklausai vadovauja tik teisėjas (pirmininkaujantis teisėjas). Kiti kolegijos nariai ir kitos šalys arba ekspertai gali pateikti liudytojams papildomų klausimų tik gavę pirmininkaujanti teisėjo leidimą; pirmininkaujantis teisėjas gali atsisakyti leisti pateikti konkretų klausimą, kuris, pavyzdžiui, yra menamasis klausimas, klausimas, kuriuo siekiama supainioti, arba klausimas, kuris yra neetiškas arba nepraktiškas.

Naudoti šiuolaikines technologijas (įskaitant vaizdo konferencijas), kuriomis galima atlikti apklausas nuotoliniu būdu, leidžiama tuose teismuose, kurie turi reikiamą techninę įrangą.

3 Įrodymų vertinimas

3.1 Ar teismui priimant sprendimą taikomi apribojimai, jeigu šalis įrodymus gavo neteisėtai?

Taip. Jeigu šalis savo teiginiams pagrįsti siūlo įrodymus, kuriuos šalis gavo arba įgijo pažeisdama visuotinai taikomus teisės aktus, ir gaunant arba įgyjant įrodymus buvo pažeistos kito fizinio ar juridinio asmens teisės, teismas tokių įrodymų nepriima dėl jų neleistinumo.

3.2 Ar mano parodymai bus laikomi įrodymais, jeigu esu bylos šalis?

Teismas gali nurodyti surinkti įrodymus apklausiant šalis, jeigu nagrinėjamo fakto negalima įrodyti kitais būdais ir jeigu su tuo sutinka apklausiamą šalis. Ši taisyklė netaikoma ne ginčo tvarka nagrinėjamosiose bylose, t. y. bylose, kurios gali būti pradėdamos teismo iniciatyva (žr. 2.1 dalį), ir bylose dėl santuokos nutraukimo arba bylose dėl partnerystės panaikinimo, pripažinimo negaliojančia arba nebuvimo. Įrodinėjimo priemone laikoma tik tokia šalių apklausa, kurią teismas nurodė atlikti atskirai kaip procesinį įrodymą šalies pateiktiems faktams įrodyti.

4 Ar ši valstybė narė pagal Reglamento dėl įrodymų rinkimo 2 straipsnio 1 dalį nurodė kitas institucijas, kompetentingas rinkti įrodymus teismo proceso civilinėse ar komercinėse bylose tikslais pagal šį reglamentą? Jei taip, kokiose bylose jos yra kompetentingos rinkti įrodymus? Ar jos gali prašyti tik surinkti įrodymus, ar taip pat padėti rinkti įrodymus remiantis kitos valstybės narės prašymu? Taip pat žr. pranešimą pagal Reglamento dėl įrodymų rinkimo 2 straipsnio 1 dalį.

Tokių įstaigų Čekijos Respublikoje nėra.

Paskutinis naujinimas: 14/04/2023

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos Europos teisminio tinklo kontaktinės įstaigos. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Nei Europos teisminis tinklas, nei Europos Komisija nepriima atsakomybės ar įsipareigojimų dėl šiame dokumente pateiktos arba nurodytos informacijos arba duomenų. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisyklės rasite puslapyje „Teisinė informacija“.